

Svavar Björnsson:

Statlig erstatning til voldsofre

Fra 1. september 2003 er behandlingen av søknader om erstatning for voldsofre sentralisert. Tidligere skulle søknaden sendes til fylkesmannen mens den nå skal sendes til Kontoret for voldsoffererstatning i Vardø. I denne artikkelen blir ordningen og regelverket beskrevet, og det gis råd om hva tannleger bør legge vekt på når de skal dokumentere tannskader i forbindelse med søknad om erstatning.

En betydelig andel av personer som er blitt utsatt for fysisk vold, får tannskader. Det foreligger ikke statistikk over dette, men erstatningsutbetalinger for tannskader representerer uten tvil millionutbetalinger hvert år. Kontoret for voldsoffererstatning som ble etablert i Vardø 1. september 2003, behandler søknader om voldsoffererstatning fra hele landet. Kontoret overtok disse oppgavene fra fylkesmennene.

Siden 1975 har Norge hatt en erstatningsordning til voldsofre. Dette er en erstatning som ytes av staten til skadelidte etter blant annet overfall, mishandling og voldtekt. Erstatningen kan ytes selv om personen som utøvet volden ikke kan straffes, for eksempel om gjerningsmannen var under 15 år, var utilregnelig på gjerningstidspunktet eller var i en nødvergesituasjon. Det kan ytes voldsoffererstatning selv om straffesaken er henlagt, eksempelvis på grunn av mangel på bevis eller fordi gjerningsmannen er ukjent.

Ordningen er etter hvert blitt omfattende. I 1995 ble det utbetalt 36 millioner i voldsoffererstatning, og i 2005 hadde utbetalingene økt til 103 millioner.

Som hovedregel ytes erstatning bare for voldshandlinger som har funnet sted i Norge. Utenlandske borgere har de samme rettigheter som nordmenn. Derimot må nordmenn som blir skadet som følge av voldshandling i utlandet,

for eksempel på feriereise, i utgangspunktet søke erstatning i det landet der volden fant sted. Hvis landet ikke har en slik erstatningsordning, kan den skadelidte imidlertid få erstatning etter den norske ordningen. Eksempel på land som ikke har egen voldsoffererstatning er Tyrkia, Polen og Russland.

Vilkår for erstatning

Det stilles visse krav for å kunne få voldsoffererstatning fra staten. Det er et vilkår at søkeren er blitt påført en personskafe som følge av en forsettlig legemskrenking eller annen straffbar handling som har preg av vold eller tvang. Med personskafe menes både fysiske og psykiske skader. Man må dokumentere årsakssammenheng mellom handlingen og skaden det søkes erstatning for. Det er den skadelidte som har bevisbyrden for at man er påført skade, og beviskravet er forholdsvis strengt. For å bli tilkjent erstatning må det foreligge klar sannsynlighetsovervekt for at skadelidte er blitt påført personskafe som følge av en voldshandling. Erklæringer fra leger og tannleger vil normalt være sentrale bevis i slike saker.

Det er videre et vilkår at voldshandlingen er anmeldt til politiet med begjæring om straff. Dette vurderes konkret i hver enkelt sak, men etter praksis anses anmeldelsesvilkåret for oppfylt hvis anmeldelsen er inngitt innen fire til fem dager etter at voldshandlingen fant sted. Forholdsvis mange får avslag på sin søknad om erstatning fordi det viser seg at anmeldelsen ble inngitt for sent. Vilkåret er omstridt og blir uten tvil et sentralt tema når Stortinget senere i år skal behandle evaluering av ordningen og foreta visse endringer i lovverket.

Det er også et vilkår at den skadelidte har fremsatt erstatningskrav overfor skadevolder i en eventuell straffesak. Konkret betyr dette at påtalemyndigheten fremmer skadelidtes erstatnings-

krav i straffesaken mot skadevolderen. Det er et viktig prinsipp at vedkommende må bære det økonomiske ansvaret for voldshandlingen, og det er således viktig at domstolen, i tillegg til det strafferettslige, også behandler det økonomiske erstatningsforholdet. I de tilfeller skadevolder ikke har økonomi til å ivareta sitt erstatningsansvar, kan Staten utbetale erstatningen for så å anlegge regress mot den straffedømte. På den måten hindrer man at den skadelidte blir økonomisk skadelidende fordi skadevolderen ikke har betalingsevne.

Voldsoffererstatningens dekningsområde

I henhold til loven som trådte i kraft 1. juli 2001, er det en øvre grense for erstatning på ca. 1,2 millioner kroner per skadetilfelle. Øvre grense skal være lik 20 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Voldsskader som fant sted før 1. juli 2001 behandles etter voldsofferforskriften av 1981. Denne har en øvre grense på kr 200 000 for skader som fant sted etter 1. januar 1994.

Formene innen voldsoffererstatningen er:

- Erstatning for økonomisk tap
- Ménerstatning
- Oppreisning
- Erstatning til etterlatte.

Erstatning for økonomisk tap omfatter forskjellige økonomiske tap på grunn av skaden. Det kan være utlegg til medisinsk behandling, tannbehandling og erstatning for ødelagte klær. Innteksttap kan også gi grunnlag for erstatning, og da følges prinsippene i skadeerstatningsloven. Skadelidte har også her et dokumentasjonsansvar for sine tap.

Ménerstatningen skal være en kompensasjon for varige skader av medisinsk karakter. Det er den medisinske invaliditetstabellen fra yrkesskadeerstatningen som legges til grunn ved

utmåling av slik erstatning. Det må med andre ord foreligge varig medisinsk invaliditet som er dokumentert av spesialist til å være minst 15 %.

Oppreisningserstatningen er en skjønsmessig erstatning for de mer udokumenterte fysiske og psykiske skader som voldsepisoden har medført for den skadelidte. Skjønnen er i noen tilfeller erstattet av norm, som for eksempel ved at Høyesterett i en dom i november 2003 fastsatte oppreisningserstatningen etter voldtekt til 100 000 kroner.

Etterlatte etter drapsofre kan få erstatning i hovedsak i form av erstatning for forsørgertap og oppreisning. Men også i erstatningssakene etter drap er øvre grense for erstatning 1,2 millioner kroner. Dette betyr at alle etterlatte som er erstatningsberettiget i en draps-sak, må fordele de 1, 2 million kronene seg imellom.

Det har vært reist kritikk mot at øvre grense for voldsoffererstatning bare er på 1,2 millioner kroner. Det hevdes at i de alvorlige voldssakene hvor det er tale om betydelig invaliditet og livsva-
rig pleiebehov, vil en slik erstatnings-
sum ikke monne i særlig grad. Det er grunn til å tro at også dette blir et tema i stortingsbehandlingen senere i år.

Spesielt om tannskadene

Voldsoffererstatningen er subsidiær, det vil si at den skadelidte som regel må fremme krav overfor eksempelvis sitt forsikringsselskap eller trygdekontoret før man kan sende inn søknad om voldsoffererstatning. I fall alternative kilder ikke dekker utgiftene for rehabilitering etter tannskaden fullt ut, kan voldsoffererstatningen dekke mellomlegget. Det er ikke til å legge skjul på at Kontoret for voldsoffererstatning mot-tar et ikke ubetydelig antall erstat-
ningssøknader hvor skaden er doku-
mentert av tannlege, men hvor doku-
mentasjonen er utydelig og til tider

ubegripelig. Det er, for å få et helhetlig bilde av tannskadene, nødvendig at erklæringen fra tannlegen inneholder følgende:

- Beskrivelse av omfanget av skadene
- Beskrivelse av årsakssammenhengen mellom tannbehandlingsbehovet og voldsskaden
- Behandlingsforslag (ev. alternati-ver) og kostnadsoverslag

Ofte er det åpenbart at det vil påløpe vedlikeholdskostnader også i fremtiden. Vi ser at noen tannleger ikke ser seg i stand til å anslå fremtidige kostnader, mens andre fremlegger anslag for fremtidsutgiftene. Vi anbefaler at tannlegen, der det er mulig anslår fremtidige kostnader. Da vil skadelidte få oppgjør både for dagens utgifter og fremtidige utgif-ter i én utbetaling. Alternativet – at det søkes tilleggserstatning hvert 10–15 år til vedlikeholdsutgiftene – er selvsagt fullt ut mulig, men representerer unø-dig byråkrati.

Søknader om voldsoffererstatning fremmes på eget skjema. Søknaden sen-des til Kontoret for voldsoffererstat-ning, postboks 253, 9951 Vardø. Konto-ret kan kontaktes på telefon 78 98 95 00 eller post@voldsoffererstatning.no